

Husets Historia

En ofullständig sammanställning av husets och
bostadsföreningen Paris 15's historia
av Malin Mellqvist

Förord

I följande häfte finns en samling av de texter som togs fram inför utställningen om Paris 15's historia i samband med bostadsföreningens 100-årsfest.

Informationen är framtagen av mig, Malin Mellqvist, ur diverse informationskällor som går att finnas online och även ur ett fåtal fysiska böcker.

Jag intygar att all fakta som tas upp på planschererna och i detta häfte är tagen från minst en källa. I många fall finns samma fakta upprepade i flera källor, i sådana fall har ändå enbart en källa redovisats för enkelhetens skull.

Under arbetets gång har källor som ansetts trovärdiga använts. Jag fränsäger mig dock ansvaret ifall informationen i en källa jag använt varit felaktig. Jag är inte heller historiker och därav finns viss risk att information kan ha misstolkats, även om jag undvikit att inkludera information som jag inte varit säker på.

Hoppas att ni kommer tycka att husets historia är lika kul att få reda på, som jag har tyckt att det har varit att ta reda på den!

// Malin Mellqvist

Gatorna och huset

Södermalm har varit en del av Stockholms stad sedan mitten av 1300-talet. I takt med att bebyggelsen tätade på ön, växte ett gatunät fram. Det tidiga gatunätet skiljde sig mycket från det gatunätverk vi har idag. Gatorna förgrenade sig från Söderport med bl.a. en huvudled mot Maria kyrka och "Nedersta allmänningssvägen" som gick fram mot nuvarande Bellmansgatan.¹

Av dessa gamla gator syns inte många spår idag, vilket till stor del beror på en omfattande gatureglering som ägde rum under 1600-talet. 1636 fick nämligen stadsplaneraren Olof Örnehuvud i uppdrag att göra "en dessein på gatorna så på malmarne som här i staden, tagandes dem så breda som han någonsin kan" och regleringen genomfördes sedan 1641/42.¹

Det var dock långt efter att gatorna fått sin nuvarande sträckning som de fick sina nuvarande namn. Fredmansgatan fick inte sitt namn förrän år 1885 i samband med en namn-revision. Innan dess hette den Parisgränden, vilket även nuvarande Observatoriegatan i Vasastaden, gjorde.²

Bellmansgatan fick sitt namn något tidigare, nämligen 1871. Gatan uppkallades efter Carl Mikael Bellman och förslaget till namnbytet kom från boende på Söder som ansåg att dåvarande namnet Björngårdsbrunnsgatan var för likt namnet på Björngårdsgatan.³

Det var inte allt för långt efter namnbytena på gatorna som vårt hus ritades av Anders Gustav Forsberg.⁴ Han var en av 1800-talets mest anlitade arkitekter i Stockholm och ritade över 120 byggnader

på malmarna och även flera kyrkor, ex.
Katolskapostoliska kyrkan på Odengatan.⁵

Huset byggdes sedan mellan 1896-1898 av Byggmästare
B.P. Dahlbeck och Olof Knutson Hellström samt
Byggherre N. Hellström.⁴ 1995 kulturmärktes huset med
grön klassificering.⁵

Van der Nootska

Efter gaturegleringen 1641-42 delades marken mellan gatorna efterhand upp i tomter.¹ I Holms tomtbok från 1679 kan man se att den enskilt största tomten i kvarteret tillhörde Herr van der Noot.²

Tomas van der Noot var militär och diplomat, ursprungligen från Holland. Han kom i svensk tjänst då hans mor gifte sig med en svensk adelsman. När han först kom till Sverige var han kammarpage hos drottning Kristina och han gifte sig senare med dottern till drottning Kristinas hovköpman.¹

Tomas van der Noot köpte tomten närmast St. Paulsgatan först, och byggde där ett palats år 1670. Därefter köpte han mer mark söderut för att få en större trädgård och plats för fler byggnader.¹ I Holms tomtbok kan man se att van der Noots tomt sträckte sig åtminstone hela vägen upp t.o.m. det som idag är vår innergård.² Då tomten sluttade delades den upp i terrasser och på den terrass som låg delvis på vår nuvarande tomt fanns ekonomibyggnader och stall.¹

Vem som ägde den lilla del av kvarteret söder om van der Nootskas tomt, har visat sig svårt att utröna. Det finns dock en teckning på vyn söderut över van der Nootskas trädgård där man kan se två mindre trähus i bakgrunden. Åtminstone ett av dessa lär ha stått på vår nuvarande tomt.

Idag är tomten till van der Nootska palatset inte lika stor som den en gång var. På 1890-talet styckades nämligen tomten av och de nya tomterna bebyggdes med flerbostadshus.¹ Tur för oss är väl det!

Ägare av Paris 15

Den första registrerade ägaren av qv. Paris 15 är Byggmästare Lars Johan Nordenström.¹

Nordenström föddes i Elfsereds socken. Han flyttade sedan till Stockholm för att studerade vid Tekniska skolan och blev 1905 godkänd bygg-mästare av byggnadsnämnden.² Redan innan detta utförde han dock flera byggnadsarbeten. Hit hör bl.a. vår fastighet, även om han inte står som ansvarig byggmästare för huset.²

Efter att Nordenström väl blev godkänd byggmästare uppförde han ännu fler byggnationer, bl.a. arbetade han med att uppföra alla hus utefter statsbanan mellan Järna-Nyköping.²

Nordenström var inte ägare länge efter det att huset stod klart. I 1898 års adresskalender står istället H.P. Wahlström som ägare av qv. Paris 15.³

Förutom åren 1905-1909, då ägarskapet i adresskalendrarna tillskrivs Lundells Fabriker, äger H.P. Wahlström Paris 15 livet ut. H.P. Wahlström själv försvinner ur kalendrarna år 1913 och ägandeskapet av Paris 15 övergår då, fram tills bildandet av vår förening, till H.P Wahlströms stärbh., d.v.s. dödsbo.³⁻²⁹

De första boende

De första som står som hyresgäster i huset i Stockholms adresskalender är Fru Chronlund, Vinhandlare Johnson, Järnkramhandlare Lagerblad, Byggmästare Lundberg, Handels-resande Möller, Cigarrhandlare Pettersson, Ingenjör A Södersten, Kamrer H P Södersten, Ingenjör H S Södersten och Tjänsteman K O S Södersten.¹

Stockholm delades dock på denna tid upp i olika s.k. rotar som rotemän ansvarade för. I varje rote var tanken att det skulle bo ca 10 000 personer och rotemän regi-strerade dessa i mantals-häften.⁵⁵ Dessa häften är mer heltäckande än Adresskalendern och om man tar en titt i Rotemanarkivet på vilka som flyttat in i vår fastighet år 1897 blir listan betydligt längre än den ovan. Närmare bestämt blev hela 94 personer skrivna på adressen år 1897.²

I arkiven går bl.a. att se att Fru Chronlund inte bodde själv, utan med sin man och deras 4 barn.² Det går även att se att Familjen Möller var husets största familj och bestod av man, hustru och hela 7 barn, samt vidare att det i familjen Pettersson fanns 5 egna och ett fosterbarn.²

Även familjer som inte listats i Adresskalendern flyttade in i huset år 1897. Hit hör bl.a. paret Ekstam som flyttade in med sin nyfödda dotter.²

Husets mest internationella och även äldsta boende var Rachel Adamsky som föddes i Polen 1828. Även hennes dotter Hanna var född i utlandet, närmare bestämt i New York.²

På tal om USA flyttade pigan Alma Eleonora Jakobsson, efter 5 år här, år 1902 både ut ur huset och ut ur landet till just Nordamerika. ²

Att Alma bodde hela 5 år i huset innan hon flyttade var för övrigt ovanligt lång tid. Den som bodde längst i huset av de först inflyttade var visserligen Anna Maria Vilhelmina Johansson som bodde här i 15 år, men i övrigt bodde de flesta inte i huset ens ett helt år. ²

Boende i huset 1924

De som bodde här då Bostads-föreningen bildades var enligt Adresskalendern 1924 Körsnär Andretzky, Urmakare Beckman, Predikant Bohman, Fru Carlbom, Underofficer Falconer, Bok-hållare Stjernborg, Segel-makare Johanson, Tulltjänste-man Reinhold, Tulluppsiktsman Sjöblom, Styrman Gyllang och Överlärare Sjösvärd.¹

Denna lista på boende är långt ifrån komplett, men då rotemansarkivets sökfunktion bygger på att man kan filtrera på inflyttsår, var det svårt att hitta en fullständig lista på boende då de som bodde i huset 1924 kunde ha flyttat in närsomhelst mellan 1898-1924. Att finna information om de som listats i adresskalendern var även det svårt, men du kan läsa lite om två av dem:

Överlärare John Sjösvärd var Teckningslärare och konstnär. Han tog teckningslärarexamen 1915 och var sedan överlärare vid Högre Konstindustriella skolan 1915-1925 Han skapade även egen konst bl.a. bok-illustrationer. Framför allt illustrerade han hästar och motiv från militärvärlden.²

Ernst Gustaf Gyllang tog styr-mansexamen vid Navigations-skolan i Stockholm år 1919 och senare sjökaptensexamen år 1925. Efter att han tagit sjökaptensexamen blev han fartygsbefäl och befälhavare i Stockholmsrederier år 1925.³

Föreningen

Vår förening beviljades registrering av
Överståthållarämbetet 16:e aug 1924.¹

Då lagen om bostadsrättsföreningar inte stiftades
förrän år 1930 är vår förening av den äldre typen;
Bostadsförening. Vi lyder därför inte under lagen
för bostadsrättsföreningar, utan under den för
ekonomiska föreningar. Det medför bl.a. större
frihet för hur stadgarna kan utformas.²

De första stadgarna skrevs under den 5:e augusti
1924 av köpman James Arthur Berg, direktör Gustav
Adolf Nicander, f.d. polisman Carl Albert Blomqvist,
gross-handlare Harald Emanuel Wettergren och köpman
Carl Hjalmar Skoglund.¹

Sedan 1924 har stadgarna reviderats ett antal
gångar. Innehåll som har försvunnit är t.ex.
styrelsen inte årligen genomför en lägenhets-
besiktning för att kontrollera att medlemmarna
håller sina lägenheter i ordentligt skick.¹

Förutom reviderade stadgar, har även annat ändrats.
När föreningen grundades fanns ex. 26 andelar,
jämfört med dagens 23. Det fanns även två lokaler
med lager/källare i huset, samt en verkstadslokal.¹

I de stadgar som skrevs under av Berg & co.
reglerades storleken på de insatser medlemmarna
skulle deltaga i föreningen med, beroende på vilken
andel de köpte.¹ Den minsta andelen, lägenhet nr 1
(0801A) hade en insats på 3000 kr. Samtidigt gick de
två största andelarna, lägenhet nr 9 & 11 (1102A &
1202A), för 21 000 kr vardera.¹ Detta motsvarar idag
ungefär 104 000 kr, respektive 730 000 kr.³

Chokladfabrik i huset

Långt innan bostadsföreningen skapades fanns både boende och arbetande i huset. En av verksamheterna som kanske är mest känd är att det här har funnits en chokladfabrik.

Redan år 1898, när huset precis stod klart, går det att läsa i Stockholms Adress-kalender att Albert Lundells Konfekt och Chokladfabrik skaffade ett kontor på Fredmansgatan 6A.¹ År 1901 ändrades beteckningen kontor till fabrik i Adresskalendern och man får anta att det är vid denna tid som fabriksverksamheten i huset startade.²

Alb. Lundells Fabriker hade som bolagsändamål: "Att drifva tillverkning af choklad, kakaopulver, konfekt o.d. artiklar, äfvensom att idka försäljning häraf samt eventuellt af för rörelsen lämpliga importerade artiklar."³

Fabriksverksamheten fortgick i huset i många år och fabriken går att finna i Stockholms Adresskalender till och med upplagan som gavs ut 1912.⁶ De två sista åren som fabriken var verksam i huset, stod den dock ej enbart under Alb. Lundells Fabrikers ledning.^{4,5}

Under år 1910 bildades nämligen Förenade Chokladfabrikerna AB och i Adress-kalendern från år 1911 går det att se att Alb. Lundells fabriker var en av de chokladtillverkare som gick ihop med andra verksamheter för att bilda detta bolag. Övriga verksamheter som slogs samman var Chokladfabriks AB Sture och Örebro choklad och konfektbutik.⁴

År 1913 tycks även Ryska marmeladfabriken gå ihop med övriga verksamheter i Förenade Chokladfabrikerna AB.⁶ Ryska Marmeladfabriken hade liksom Alb. Lundells

fabriker haft verksamhet i vårt hus innan detta, om än kortvarigt.^{4,5}

Förenade Chokladfabrikerna hade sin tillverkning på både Fridhemsgatan 18 & 20 och Fredmansgatan 6A till en början, men i 1913 års Adresskalender står enbart Fridhemsgatans fabrik listad.

Därefter blomstrade affärerna och en större fabrik byggdes vid Kungsholms Strand.^{4,5,6,7} Fabriken hade hela 9 våningar och 1924 sysselsattes där ca 200 personer.⁷

Om du inte hört talas om Förenade Chokladfabrikerna, kan det kanske hända att deras mer folksliga namn Choklad Thule är mer välbekant? Eller kanske har du åtminstone sett spår av fabriken i form av neonskylten på deras gamla fabriksbyggnad som syns än idag.⁷

Skylten med texten "Tag alltid Tulo", syftade till deras storsäljande pastill Tulo.⁷ En annan storsäljare som lever kvar än idag var, och är, Flopp⁸ och du har säkert ätit en mumsmums eller sportlunch, vilka båda är produkter utvecklade av Choklad-Thule.⁹

Att vi än idag kan åtnjuta dessa mumsiga godbitar är för att företaget år 1971 slogs samman med Cloetta.⁹

Förenade Chokladfabrikerna var även Stockholms första glass-tillverkare och blev genom en fusion 1942, den än idag kända glastillverkaren GB Glace.⁸

Andra verksamheter

Genom åren har det funnits ett flertal verksamheter i huset, inte bara Alb. Lundells choklad och konfektyrfabrik. Detta är inte menat att vara en fullständig listning av de verksamheter som huserat här, men ett par av verksamheterna är värda att nämna.

Ett bolag som hade samma öde som Lundells fabriker var (som tidigare nämnt); Ryska Marmeladfabriken. Den befann sig 1911-1912 på Fredmansgatan 6A. Innan dess låg fabriken på Bondegatan 83.¹ Namnet Ryska Marmeladfabriken sägs komma av att de äpplen som användes för att göra marmeladen kom från S:t Petersburg. Äpplena därifrån skall ha varit stora och syrliga och därav lämpliga för marmeladtillverkning.² 1913 slogs Ryska Marmeladfabriken sig samman med Förenade Chokladfabrikerna.¹

Ytterligare en fabrik som funnits i huset är den Kemisk-Tekniska fabriken Ledolin som flyttade in 1913 och hade verksamhet här under lång tid framöver.³ Fabriken tillverkade olika typer av Ledolin-preparat. Ledolin uppgavs vara rekommenderat av läkare mot hudsjukdomar (utan närmare specifikation), eksem, skrofler, difteri och strup-, mag- och tarmkatarr. Deras Ledolintvål skulle vara bra för huden och deras bröst-karameller lindrade minsann hosta i allmänhet, heshet och dessutom specifikt kikhosta.^{4,5}

En annan verksamhet värd att nämna är Liljeholmens tryckeri som grundades 1880, men flyttade in i huset först 1930. Tryckeriet gick i arv från far till son och om intresse finns kan du läsa en intervju av ägaren Nils Lempke i boken Söderbutiker.⁶

Källor

Gatorna och huset

1. Råberg, Marianne. *Årsberättelser / Museinämnden*; 1964. - 1965. - S. 25-54: SODERMALMS STADSPLAN UNDER 1600- OCH 1700-TALEN. K.L. Beckmans Boktryckeri; 1965. Hämtad från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/7359>
2. *Nya och förändrade gatunamn inom Stockholm*. OSC. Löwings förlag; 1885. Hämtad från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/8226>
3. Södermalm i tid och rum (internet). Bengt Göran Jönson. *Bellmansgatan - Söder om Hornsgatan*. Hämtad 2024-07-04 från <https://sodermalm.one/bellmansgatanshornsg/bellmansgatanshornsg.html>
4. Riksantikvarieembetet (internet). *Stockholm Paris 15 - husnr 1*. Hämtad 2024-07-03 från <https://www.bebyggesregistret.raa.se/hbr2/byggnad/visaHistorik.raa?byggnadId=21420000010457&page=historik&visaHistorik=true>
5. Nationalencyklopedin (internet), Anders Gustaf Forsberg. Hämtad 2024-07-04 från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/anders-gustaf-forsberg>

Van der Nootska

1. Lena Lundberg (text); Göran Fredriksson (foto). *Paris 16: van der Nootska palatset, Södermalm, Stockholm: byggnadshistorisk inventering*. Stockholm: Stockholms stadsmuseum. Dokumentationsenheten, 2009. (Byggnadshistorisk rapport/ Stockholms stadsmuseum. Dokumentationsenheten; 2008:6). - ISBN 978-91-86105-10-5 Hämtad 2024-07-05 från https://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/archives/5004-Dokument-och-publikationer/Publikationer/Byggnadshistoriska%20rapporter/SSMB_0027458_01.pdf.info%2Ffotoweb%2Farchives%2F5004-Dokument-och-publikationer%2F%3Fq%3Dparis
2. Holms tomtbok, SE/SSA/0071/01 Stockholms stadsingenjörskontor, Stadsingenjörskontoret 1636-1954, serie D 1 a Tomtböcker, volym D 1 a:10 (NS 18) *Södra förstadens västra del och S:t Maria församling*. Hämtad 2024-07-05 från https://sok.stadsarkivet.stockholm.se/?template=view_post&id=654 Bilden är ett beskuret skärmklipp från en inskannad version av Holms tomtbok.
3. Digitala stadsmuseet. Gråarkseamlingen; Kvarteret Paris B, sid. 002. *F65585 Grådsinteriör från den "sköna Melusinas hus" vid S:t Paulsgatan 21a*. Hämtad 2024-07-05 från [https://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/archives/5013-S%Q3%A4rskilde-samlingar-\(Gr%Q3%A5ark-mm\)/Gr%Q3%A5ark/54/10063184.jpg.info%2Ffotoweb%2Farchives%2F5013-S%25Q3%25A4rskilde-samlingar-%28Gr%25Q3%25A5ark-mm%29%2F%3Dnootska](https://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/archives/5013-S%Q3%A4rskilde-samlingar-(Gr%Q3%A5ark-mm)/Gr%Q3%A5ark/54/10063184.jpg.info%2Ffotoweb%2Farchives%2F5013-S%25Q3%25A4rskilde-samlingar-%28Gr%25Q3%25A5ark-mm%29%2F%3Dnootska) CC-licens: BY-NC-SA, Teckningen är beskuren, i övrigt inga ändringar.

De första boende

1. *P.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholms stad och Djursholms villastad*. A.L. Normans Bokförlags-Aktiebolag; 1898. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34124>
2. Stockholms stad. Applikation över SE/SSA/0032/03 *Överståthållarämbetet, Skatteverket, Rotemännens arkiv 1878-01-01 - 1926-06-30*. Information hämtad under perioden mars-maj 2024 genom sökning i arkiven via <https://sok.stadsarkivet.stockholm.se/Rotemannen2012/Search.aspx>
3. Stockholms stadsarkiv. Stockholms historiska databas/Rotekarta 1890. Skapad år 1890. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/18579> Fotot är beskuret, inga övriga ändringar.

Boende i huset 1924

1. *P.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm med förstadsamhället*. Aktiebolaget Centraltryckeriet i Stockholm; 1924. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34158>
2. Svenskt porträttarkiv (internet). *Johan Sjösvärd*. Hämtad 2024-07-04 från <https://xn--portrattarkiv-icb.se/details/YROQHfj0hAAAAAAAAAAGBSA>
3. Svenskt porträttarkiv (internet). *Ernst Gyllang*. Hämtad 2024-07-04 från <https://xn--portrattarkiv-icb.se/details/1ha4rkDj-uAAAAAAAAAALZQ>

Föreningen

1. Våra gamla stadgar
2. Bostadsrätterna (internet). Linnéa Borgert, Natalie Roos. *Vad är en bostadsförening?* Hämtat 2024-03-06 från <https://www.bostadsratterna.se/artiklar/2020/vad-ar-en-bostadsforening>
3. Statistikmyndigheten. Prisomräknaren. Hämtat 2024-03-06 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/prisomraknaren/>

Chokladfabrik i huset

1. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholms stad och Djursholms villastad. A.L. Normans Bokförlags-Aktiebolag; 1898. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34124>
2. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm och Djursholms villastad. A.L. Normans Bokförlags-Aktiebolag; 1901. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34165>
3. Riksarkivet. Sök i arkiven (internet). Aktiebolaget Alb Lundells fabriker. Hämtat 2024-07-04 från https://sok.riksarkivet.se/?ValdSortering=A_0&PageSize=50&Sokord=stockholm&EndastDigitaliserats=false&FacettState=opGt0Q%3Aoc&AvanceradSok=False&FacettFilter=register_facet%24N%3A4rings+ochsyvrkesliv%2FAktiebolag%2F1912%3A&page=13&postid=Blog_4863&tab=post
4. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm, Djursholm, Lidingö villastad samt Stockholms öfriga förstadssamhällen. Aktiebolaget Centraltryckeriet i Stockholm; 1912. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34144>
5. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm, Djursholm, Lidingö villastad samt Stockholms öfriga förstadssamhällen. Aktiebolaget Centraltryckeriet i Stockholm; 1911. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34143>
6. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm, Djursholm, Lidingö villastad samt öfriga förstadssamhällen. Aktiebolaget Centraltryckeriet i Stockholm; 1913. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34145>
7. Per Skoglund. *Industrihistoria i Stockholm : inventering av fabriker och verkstäder som har funnits i Stockholmsområdet - Stockholm, Nacka, Lidingö, Solna, Sundbyberg - från 1880-talet och fram till 1970-talet : ny utökad version november 2018.* 2018. Hämtad 2024-07-04 från https://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/archives/5004-Dokument-och-publikationer/Dokument/Industriinventeringar/Per_Skoglunds_industriinventering_v2018_1_1.pdf.info?c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5004-Dokument-och-publikationer%2F%3Fq%3Dper%2520skoglund
8. Brf Chokladfabriken (internet). *Historia*. Hämtad 2024-07-04 från <https://brfchokladfabriken.se/>
9. Cloetta (internet). *Cloettas Historia*. Hämtad 2024-07-04 från <https://www.cloetta.se/om-cloetta/historia/>

Andra verksamheter

1. Eva-Karin Gyllenberg. DN. *DN:s Eva-Karin Gyllenberg svarar på läsarnas frågor*. Publicerat 2012-02-08. Hämtat 2024-07-05 från <https://www.dn.se/arkiv/stockholm/dn-s-eva-karin-gyllenberg-svarar-pa-lasarnas-fragor-5/>
2. Eva Karin Gyllenberg, DN. *DN:s Eva-Karin Gyllenberg svarar på läsarnas frågor*. Publicerat 2012-04-28. Hämtat 2024-07-05 från <https://www.dn.se/arkiv/stockholm/varfor-ar-det-hakkors-i-portens-fonster/>
3. F.A. Huldbergs Adresskalender för Stockholm, Djursholm, Lidingö villastad samt öfriga förstadssamhällen. Aktiebolaget Centraltryckeriet i Stockholm; 1913. Hämtad 2024-07-04 från <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34145>
4. Annons från Tekniska Fabriken Ledolin, Stockholm. Publicerad i Idun, Illustrerad tidning för kvinnan och hemmet. N:r 58 1899. 1899-07-22. Hämtad 2024-07-05 från http://www2.uh.gu.se/fasta/laban/ares/kvinnohistoriska/tidskrifter/idun/1899/pdf/1899_58.pdf
5. Annons från Tekniska Fabriken Ledolin, Stockholm. Publicerad i Idun, Illustrerad tidning för kvinnan och hemmet. N:r 18 1900. 1900-05-05. Hämtad 2024-07-05 från http://www2.uh.gu.se/fasta/laban/ares/kvinnohistoriska/tidskrifter/idun/1900/pdf/1900_18.pdf
6. Per Hägglund. *Söderbutiker; en fotoberättelse om några småbutiker på Södermalm*. Carlsson bokförlag, 1996.